

Sağlık Bilimleri Fakültesinde Okuyan Öğrencilerin Kültürlerarası ve Etik Duyarlılık Düzeylerinin Değerlendirilmesi

Evaluation of Intercultural and Ethical Sensitivity Levels of Students Studying at the Faculty of Health Sciences

*Meltem UĞURLU¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9183-219X> | meltemugurlu17@gmail.com

Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Ankara, Türkiye.

ROR ID: <https://ror.org/03k7bde87>

Özet

Amaç: Bu çalışma sağlık bilimleri fakültesinde okuyan öğrencilerin kültürlerarası ve ahlaki duyarlılık düzeyleri ve etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi amacıyla, tanımlayıcı ve kesitsel tipte gerçekleştirildi.

Yöntem: Araştırma, Mayıs-Temmuz 2022 tarihleri arasında Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören 423 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirildi. Verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu, Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği ve Ahlaki Duyarlılık Anketi kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin Kültürlerarası Duyarlılık ve Ahlaki Duyarlılık Ölçeği puan ortalaması sırasıyla 91,41±9,08 ve 85,77±22,06'dır. Öğrencilerden yabancı dil bilenlerin (p=0,001), herhangi bir nedenle başka kültürden insanlarla bir arada olma fırsatı olanların (p=0,002), farklı kültürden insanların kültürüne özen gösterenlerin (p<0,001), başka ülkeden arkadaşı olanların (p<0,001), eğitim sırasında mesleğe bakış açısının olumlu yönde değiştiğini düşünenlerin (p<0,001) ve mezuniyet sonrası yurtdışında çalışmak isteyenlerin (p=0,001) kültürlerarası duyarlılık ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerden kadın cinsiyette olanların erkeklere göre ahlaki duyarlılık anketi puan ortalamalarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık ölçeği ve ahlaki duyarlılık anketi puan ortalamaları arasında anlamlı ilişki olduğu (r=-0,218, p<0,001), buna göre kültürlerarası duyarlılıkları arttıkça ahlaki duyarlılıklarının da arttığı belirlenmiştir.

Sonuç: Sağlık bilimleri öğrencilerinin yabancı dil gelişimlerinin desteklenmesi, başka kültürden bireylerle bir arada olmalarını sağlayacak değişim programları, konferans ve seminerlere katılım konusunda cesaretlendirilmesi, kültürlerarası duyarlılıklarını artıracak derslerin müfredata eklenmesi ve sosyokültürel etkileşimlerini artıracak fırsatların sunulması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürlerarası duyarlılık, Ahlaki duyarlılık, Sağlık bilimleri öğrencileri, Etik

Abstract

Objective: This descriptive and cross-sectional study was carried out to evaluate the intercultural and ethical sensitivity levels of students at the faculty of health sciences and the affecting factors.

Method: The research was conducted with the participation of 423 students studying at Gulhane Faculty of Health Sciences between May-July 2022. Personal information form, Intercultural Sensitivity Scale (ISS) and Moral Sensitivity Scale (MSS) were used to collect data.

Results: The average scores of the ISS and MSS are 91,41±9,08 and 85,77±22,06, respectively. It was determined that the students who spoke a foreign language (p=0,001), who had the opportunity to be with people from another culture (p=0,002), who cared about the culture of people from different cultures (p<0,001), who had friends from another country (p<0,001), who thought that their perspective on the profession changed positively during their education (p<0,001) and who wanted to work abroad after graduation (p=0,001) had higher ISS score averages. It was determined that the average MSS scores of female students were significantly higher than male students. It was determined that there was a significant relationship between the students' average scores on the ISS and MSS scores (p<0,001), and accordingly, as their intercultural sensitivity increased, their moral-sensitivity also increased.

Conclusion: It is recommended to support the foreign language development of health sciences students, to encourage them to participate in exchange programs, conferences&seminars that will enable them to be-together with individuals from other cultures, to add courses that will increase their intercultural sensitivity to the-curriculum, and to provide opportunities that will increase their sociocultural-interactions.

Keywords: Intercultural sensitivity, Moral sensitivity, Health sciences students, Ethic

Atıf: Uğurlu, M. (2025). Sağlık bilimleri fakültesinde okuyan öğrencilerin kültürlerarası ve etik duyarlılık düzeylerinin değerlendirilmesi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 27(2), 131-141

* **Correspondence:** Meltem UĞURLU

Makale Gönderimi 03.01.2025

Kabul Tarihi 08.07.2025

Yayımlanma Tarihi 26.08.2025

Bu çalışma Uluslararası Sağlık Araştırmaları Kongresi'nde, 8-9 Aralık 2022 tarihinde özet sözlü bildiri olarak sunulmuştur.



The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

1. Giriş

Kültür bireylerin hastalığa olan yanıtını, ilerleme sürecini ve şiddetini belirleyen bir unsur olup, kaliteli bir sağlık hizmeti sunumu için hastanın kültürünü bilmek oldukça önemlidir (Delibaş ve ark., 2020). Kültürlerarası duyarlılık, “kültürel farklılıkları anlama ve bunlara saygı gösterip takdir etme yeteneği” olarak tanımlanır (Kaya ve ark., 2021). Dil problemleri gibi engellerle hastanın şikâyeti, tıbbi öyküsünü alamamak, hijyen, hastalık algısı, beslenme tipi ve temel alışkanlıklarının anlaşılabilmesi hastaya özgü ve kültüre duyarlı sağlık hizmeti sunumunda engel teşkil edebilmektedir (Bulduk ve ark., 2017; Öğüt ve Olkun, 2018). Günümüzde birçok kültürü içinde barındıran ve küreselleşen toplumlarda kültürlerarası duyarlılığa gösterilen özen artmıştır. Sağlık hizmetlerinin sadece fiziksel uygulamalardan oluşmadığı, her hastanın tek başına birey olarak algılanması aynı zamanda sosyal ve psikolojik açıdan değerlendirilmesi gerektiği, dolayısıyla kültürel yapılarının da önemli olduğu dikkat çekmektedir (Budak ve ark., 2020). Bireylerin iyi anlaşılabilmesi, kalıplaşmış önyargılar ve kültürel çatışmalar sağlık hizmetlerinde eşitsizliklere yol açar. Bu durumda hasta bakımının kalitesi olumsuz etkilenirken bir takım ahlaki sorunların da ortaya çıkmasına yol açabilmektedir (Amiri ve ark., 2019; Özkan ve Adana, 2023).

Ahlak, “doğru ve yanlış veya iyi ve kötü davranış arasındaki ayırmaya ilgili ilkeler” olarak tanımlanmaktadır. Belirli kişilerin, grupların ve toplumların ahlaki inançları, görüşleri ve tutumlarıdır (Akt. Chadda ve Agrawal, 2023). Ahlaki duyarlılık ise çatışma yüklü bir durumda yer alan ahlaki değerlere 'dikkat' ve kişinin durumdaki kendi rolü ve sorumluluğunun farkında olması olarak tanımlanabilir. Ahlaki duyarlılık yalnızca bir 'hissetme' meselesi değil (yani ahlaki bir çatışmayı tanımlamak için duygulara güvenmek) aynı zamanda bireysel deneyimler sayesinde kazanılan kişisel bir kapasitedir (Akt. Lützen ve ark., 2006). Sağlık hizmetlerinde genel amaç tıbbi tedaviye ve hemşirelik bakımına gereksinimi olan bireylerin refahını sağlamak olduğundan, sağlık hizmeti uygulaması genellikle ahlaki bir girişim olarak kabul edilir (Lützen ve ark., 2006). Araştırmalar hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılık seviyeleri arttıkça daha fazla mesleki sorumluluk aldığını ve hastanın gereksinimlerini karşılamak, haklarını savunmak ve korumak için daha kolay harekete geçtiklerini göstermiştir (Lee ve ark., 2017; Kim ve Park, 2019). Günümüzde yaşanan küresel değişimle birlikte, sağlık hizmeti sunumunda yer alan uygulamaların ahlaki ilkeler doğrultusunda sunulmasının önemi de artmıştır (Dinç L., 2009; Tosun, 2018). Türk toplumunda var olan çok kültürlülük gerçeği sağlık eğitimi verilen üniversiteleri kültürel farklılıkları anlama ve kültürlerarası ilişkiler konusunda duyarlı bireyler yetiştirmeye yöneltilmektedir (Bulduk ve ark., 2017). Sağlık profesyonelleri kültürel farklılıkları ve değerleri tanıyabilmeli, bireyleri ve grupları kültürel değerler bağlamında değerlendirebilmeli, sağlık ihtiyaçlarını anlayabilmeli ve müdahalelerini bireylerin kültürlerine uyarlayabilmelidir.

Geleceğin sağlık profesyoneli olacak sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin eğitim süreçlerinde hastaya verilen bakımın kültürel bakımdan nasıl algılandığını ve uygulamaya aktarıldığını değerlendirmeleri önemlidir. Kültürlerarası ve ahlaki duyarlılık bireylerin doğuştan getirdiği beceriler olmasa da eğitim ve öğretim yoluyla edinilebilir (Kaya ve ark., 2021; Lee ve ark., 2017). Uluslararası literatür yargılayıcı ve ayrımcı olmayan sağlık hizmeti sağlamak için sağlık eğitiminde kültürlerarası duyarlılık (Zhang ve ark., 2019; Lucza ve ark., 2024) ve ahlaki duyarlılığın (Miliken, 2018) önemi vurgulanmıştır. Ülkemizde sağlık alanında okuyan öğrencilerin kültürel duyarlılıklarını inceleyen araştırmalarda da (Aslan ve ark., 2019; Gürdoğan ve ark., 2018; Özcan ve ark., 2023) sağlık hizmetinde görev alan ve iş birliği içerisindeki sağlık profesyonelleri yetiştiren eğitim kurumlarında öğrencilerin kültürel ve ahlaki duyarlılıklarının değerlendirilmesinin önemi vurgulanmıştır. Literatürde sağlık bilimleri öğrencilerinin kültürel duyarlılıklarını inceleyen çok sayıda çalışma yer almakla beraber (Aslan ve ark., 2019; Delibaş ve ark., 2020; Meydanlıoğlu ve ark., 2015; Yıldırım ve Çağlayan, 2020), ahlaki ve kültürel duyarlılıklarını birlikte inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır. Sağlık alanında eğitim veren üniversitelerde öğrencilerin kültürel ve ahlaki duyarlılıklarının değerlendirilmesi eğitim stratejilerinin planlanması açısından yararlı olabilir. Diğer kültürleri anlayabilen ve ahlaki duyarlılıkları yüksek sağlık

profesyonelleri hizmet sundukları bireylere uygun davranış modellerini ve bunun sağlık üzerine etkilerini değerlendirebilirler (Aslan ve ark., 2019; Baykara ve ark. 2019).

1.1. Araştırmanın amacı

Bu çalışma bir üniversitenin sağlık bilimleri fakültesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin kültürlerarası ve ahlaki duyarlılık düzeyleri ile etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

1.2. Araştırma soruları

- Sağlık bilimleri fakültesinde okuyan öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık ve ahlaki duyarlılık düzeyleri nedir?
- Sağlık bilimleri fakültesinde okuyan öğrencilerin kültürlerarası ve ahlaki duyarlılık düzeylerini etkileyen faktörler nedir?
- Sağlık bilimleri fakültesinde okuyan öğrencilerin kültürlerarası ve ahlaki duyarlılıkları düzeyleri arasındaki ilişki nedir?

2. Gereç ve Yöntem

2.1. Araştırmanın türü

Bu araştırma tanımlayıcı ve kesitsel tipte gerçekleştirilmiştir.

2.2. Araştırmanın evren ve örnekleme

Araştırmanın evrenini 2021-2022 eğitim öğretim yılında Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın örneklem büyüklüğü hesaplamasında G-Power 3.1.9.7 programı kullanılmıştır. Benzer bir araştırmanın (Öğüt ve Olkun, 2018) Kültürlerarası Duyarlılık ölçeği puanları ortalama $\pm$ SS sonuçları doğrultusunda tip 1 hata oranı (α)= 0,05, çalışmanın gücü ($1 - \beta$) ise 0,95 olarak alınmış ve en az 304 kişiye ulaşılması hesaplanmış olup, araştırmaya katılmayı kabul eden ve anketleri dolduran toplam 423 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın 423 kişi ile tamamlanması sonucunda G-Power 3.1.9.7 programında Post hoc güç analizi yapılmış ve çalışmanın gücünün %98 olduğu belirlenmiştir.

2.3. Veri toplama araçları

Verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu, Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği ve Ahlaki Duyarlılık Ölçeği kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel bilgi formu

Araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda (Bulduk ve ark., 2017; Öğüt ve Olkun, 2018; Gürdoğan ve ark., 2018; Tosun, 2018) hazırlanan formda katılımcıların yaş, cinsiyet, aile tipi, anne-baba eğitim düzeyi gibi sosyodemografik özellikleri ile, yabancı dil düzeyi, kültürlerarası sağlık hizmeti konusunda eğitim alma, farklı kültürden insanlara özen gösterme, yurtdışı deneyimi gibi sosyokültürel özelliklerini belirlemeye yönelik toplam 15 sorudan oluşmaktadır.

2.3.2. Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği

Bireylerin kültürlerarası duyarlılıklarını ölçmek amacıyla Chen ve Starosta tarafından geliştirilen ölçeğin, Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması Bulduk ve arkadaşları tarafından 2011 yılında yapılmıştır (Bulduk ve ark., 2011). Toplam beş alt boyut (sorumluluk, kültürel farklılıklara saygı, iletişimde kendine güvenme, iletişimden hoşlanma ve iletişimde dikkatli olma) ve 24 maddeden oluşan ölçek beşli likert tipte olup, ölçekten alınabilecek toplam puan 24-120 arasındadır. Ölçekten alınan puanın artması kültürlerarası duyarlılık düzeyinin arttığını göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alpha değeri Bulduk ve ark.'nın çalışmasında (2011) 0,72, bu çalışmada ise 0,84 olarak hesaplanmıştır.

2.3.3. Ahlaki Duyarlılık Ölçeği

Bireylerin ahlaki duyarlılıklarını ölçmek amacıyla Kim Lutzen tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması Tosun tarafından 2005 yılında yapılmıştır (Tosun, 2018). Toplam altı alt boyut (otonomi, yarar sağlama, bütüncül yaklaşım, çatışma, uygulama ve oryantasyon) ve 30 maddeden oluşan ölçek yedili likert tipte olup, ölçekten alınan toplam puan 30-210 arasındadır. Puanın yüksek olması ahlaki açıdan duyarlılığın düşük olduğunu, puanın düşük olması ise ahlaki açıdan duyarlılığın yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alpha değeri Tosun'un (2018) çalışmasında 0,84, bu çalışmada ise 0,90 olarak hesaplanmıştır.

2.4. Verilerin toplanması

Veriler Mayıs-Temmuz 2022 tarihleri arasında yüz yüze katılımcıların öz bildirimine dayalı olarak toplanmıştır. Veri toplama formları dağıtılmadan önce araştırmanın amacı ile ilgili açıklama yapılarak, öğrencilerin çalışmaya katılmaya gönüllü olduğuna dair onamları alınmıştır. Araştırmaya katılımda gönüllülük esas alınmıştır.

2.5. Etik boyut

Çalışma için gerekli etik kurul izni Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (Karar No: 2022-159, Tarih: 21.04.2022) alınmıştır. Çalışma Helsinki Deklarasyonu Prensipleri doğrultusunda yürütülmüştür.

2.6. Analiz

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı istatistiklerde sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. Değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov Smirnov testi ile değerlendirilmiştir. Öğrencilerin Kültürlerarası Duyarlılık ve Ahlaki Duyarlılık Ölçeği arasındaki ilişkinin değerlendirilmesinde Spearman Korelasyon analizi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

3. Bulgular

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine göre kültürlerarası duyarlılık ve ahlaki duyarlılık puan ortalamalarının karşılaştırılması Tablo 1'de verilmiştir. Öğrencilerin %53,4'ü 21 yaş ve üzerinde, %92,4'ü kadındır. Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine göre Kültürlerarası Duyarlılık ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır ($p > 0,005$). Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden yalnızca cinsiyete göre Ahlaki Duyarlılık Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu ($p = 0,042$), kadın öğrencilerin Ahlaki Duyarlılıklarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine göre kültürlerarası duyarlılık ve ahlaki duyarlılık puan ortalamalarının karşılaştırılması

	n %	KADÖ		AHDÖ	
		Ort ± SS	Test ve p değeri	Ort ± SS	Test ve p değeri
Yaş					
18-20	197 (46,6)	90,8± 9,03	-0,706; 0,480	85,90±19,56	-0,540; 0,589
21 ve üzeri	226 (53,4)	91,86±9,12		85,65±24,06	
Cinsiyet					
Kadın	391 (92,4)	91,37±9,12	-0,362; 0,717	85,10±21,78	-2,031; 0,042
Erkek	32 (7,6)	91,90±8,74		93,93±24,02	
Üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadığı yer					
İl (metropol)	326 (77,1)	91,42±9,29	-0,119; 0,905	86,30±22,81	-1,090; 0,276
İlçe	97 (22,9)	91,36±8,37		83,96±19,29	
Aile tipi					
Çekirdek	359 (84,9)	91,17±9,07	-0,926; 0,354	85,43±22,38	-0,939; 0,348
Geniş	64 (15,1)	92,73±9,11		87,67±20,18	
Anne eğitim düzeyi					
İlkokul	176 (41,6)	91,53±8,90	2,553; 0,466	85,27±20,42	4,910; 0,178
Ortaokul	81 (19,1)	90,53±8,98		89,16±22,83	
Lise	112 (26,5)	92,27±9,21		82,88±22,84	
Lisans ve üzeri	54 (12,8)	90,53±9,59		88,29±23,93	
Baba eğitim düzeyi					
İlkokul	109 (25,8)	92,66±8,83	6,167; 0,104	88,38±22,09	5,223; 0,156
Ortaokul	80 (18,9)	89,45±9,47		83,65±19,36	
Lise	153 (36,2)	91,23±8,95		86,45±22,21	
Lisans ve üzeri	81 (19,1)	92,00±9,08		83,06±26,02	

Tablo 2’de öğrencilerin diğer özelliklerine göre Kültürlerarası Duyarlılık ve Ahlaki Duyarlılık Ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması verilmiştir. Öğrencilerin %60,5’i konuşabilme ve anlayabilme düzeyinde yabancı dil bilmediğini, %84,4’ü şu ana kadar yabancı uyruklu bir hastaya bakım/televi verme veya danışmanlık verme deneyimi olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %90,5’i kültürlerarası sağlık hizmetleri konusunda eğitim almadığını, %61,9’u herhangi bir nedenle (eğitim, turistik seyahat, orada yaşama vb.) başka kültürdeki insanlarla bir arada olma fırsatı olduğunu ve %77,1’i farklı kültürden insanların kültürüne özen gösterdiğini belirtmiştir. Katılımcıların %57’si başka ülkelerden arkadaşı olduğunu, %94,8’i yurtdışında çalışma deneyimi olmadığını, %64,8’i aldığı eğitimi sırasında yaşadıkları deneyimlerin mesleğe bakış açısını olumlu yönde değiştirdiğini ve %81,1’i mezuniyet sonrası yurtdışında çalışmak istediğini belirtmiştir.

Öğrencilerin diğer özelliklerine göre Kültürlerarası Duyarlılık puan ortalamaları incelendiğinde; yabancı dil bilenlerin bilmeyenlere göre ($p=0,001$), herhangi bir nedenle başka kültürden insanlarla bir arada olma fırsatı olanların olmayanlara göre ($p=0,002$), farklı kültürden insanların kültürüne özen gösterenlerin özen göstermeyen veya kısmen gösterenlere göre ($p<0,001$), başka ülkeden arkadaşı olanların olmayanlara göre ($p<0,001$), aldığı eğitim sırasında mesleğe bakış açısının olumlu yönde değiştiğini düşünenlerin olumsuz değiştiğini düşünen veya kararsız olanlara göre ($p<0,001$), mezuniyet sonrası yurtdışında çalışmak isteyenlerin istemeyenlere göre ($p=0,001$) kültürlerarası duyarlılıklarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin diğer özelliklerine göre Ahlaki Duyarlılık puan ortalamaları incelendiğinde ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı ($p>0,05$) saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin diğer özelliklerine göre kültürlerarası duyarlılık ve ahlaki duyarlılık puan ortalamalarının karşılaştırılması

	KADÖ			AHDÖ		
	n	%	Ort ± SS	Test ve p değeri	Ort ± SS	Test ve p değeri
Konuşabilme ve anlayabilme düzeyinde yabancı dil biliyor musunuz?						
Evet	167	(39,5)	93,25±9,19	-3,418	85,71±22,72	-0,378
Hayır	256	(60,5)	90,20±8,82	0,001	85,80±21,65	0,706
Şu ana kadar yabancı uyruklu hastaya bakım/tehdavi veya danışmanlık verme deneyiminiz var mıdır?						
Var	66	(15,6)	92,04±10,25	-0,617	85,95±24,85	-0,098
Yok	357	(84,4)	91,29±8,86	0,538	85,73±21,53	0,922
Kültürlerarası sağlık hizmetleri konusunda eğitim alma durumunuz nedir?						
Aldım	40	(9,5)	92,30±10,19	-0,650	87,72±29,18	-0,189,
Almadım	383	(90,5)	91,31±8,97	0,516	85,56±21,21	0,850
Herhangi bir nedenle (eğitim, turistik seyahat, farklı ülkede yaşama vb.) başka kültürdeki insanlarla bir arada olma fırsatınız oldu mu?						
Tanıştım	262	(61,9)	92,55±8,97	-3,118	85,52±21,68	-0,174
Tanışmadım	161	(38,1)	89,55±8,97	0,002	86,17±22,71	0,862
Farklı kültürden insanların kültürüne özen gösterme durumunuz nedir?						
Özen gösteririm	326	(77,1)	92,53±8,84	11,876	85,26±22,17	1,881
Kısmen özen gösteririm	83	(19,6)	89,46±21,78	<0,001	89,4±21,78	0,390
Özen göstermem	14	(3,3)	89,42±6,58		75,50±17,16	
Başka ülkelerden arkadaşınız var mı?						
Evet	182	(43,0)	93,50±8,97	-4,200	84,01±20,42	-1,070
Hayır	241	(57,0)	89,82±8,86	<0,001	87,09±23,16	0,285
Yurt dışı çalışma veya yaşama deneyiminiz var mı?						
Evet	22	(5,2)	94,59±8,38	-1,738	79,18±17,84	-1,269,
Hayır	401	(94,8)	91,23±9,09	0,082	86,13±22,22	0,204
Aldığınız eğitiminiz sırasında yaşadığınız deneyimleri düşündüğünüzde mesleğe bakış açınızı nasıl açıklarsınız,						
Olumlu yönde değişti	274	(64,8)	92,56±9,03	9,104	84,5±20,76	3,188
Olumsuz yönde değişti	24	(5,7)	85,50±11,10	<0,001	91,79±24,21	0,203
Kararsızım	125	(29,6)	90,01±8,15		87,32±24,18	
Mezuniyet sonrası yurtdışında çalışmak ister misiniz?						
Evet	343	(81,1)	92,07±8,92	-3,235	85,41±21,31	-0,643
Hayır	80	(18,9)	88,57±9,28	0,001	87,30±25,07	0,520

Tablo 3'te öğrencilerin Kültürlerarası Duyarlılık ve Ahlaki Duyarlılık Ölçekleri toplam ve alt boyut puan ortalamaları yer almaktadır. Öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık ölçeği puan ortalaması $91,41 \pm 9,08$ olup, Ahlaki Duyarlılık Ölçeği puan ortalaması $85,77 \pm 22,06$ 'dir.

Tablo 3. Öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık ve ahlaki duyarlılık ölçekleri toplam ve alt boyut puan ortalamaları

Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği	91,41 ± 9,08
İletişimde sorumluluk	27,38 ± 3,45
Kültürel farklılıklara saygı	23,86 ± 2,96
İletişimde kendine güvenme	17,40 ± 3,10
İletişimden hoşlanma	11,09 ± 1,89
İletişimde dikkatli olma	11,67 ± 1,60
Ahlaki Duyarlılık Ölçeği	85,77 ± 22,06
Otonomi	22,14 ± 7,03
Yarar sağlama	13,26 ± 4,12
Bütüncül yaklaşım	13,93 ± 5,62
Çatışma	12,38 ± 3,26
Uygulama	13,96 ± 3,81
Oryantasyon	10,09 ± 4,73

Öğrencilerin Kültürlerarası Duyarlılık ve Ahlaki Duyarlılık Ölçeği puan ortalamaları arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır ($r=-0,218$, $p<0,001$). Buna göre öğrencilerin kültürlerarası duyarlılıkları arttıkça Ahlaki Duyarlılıkları da artmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık ve ahlaki duyarlılık toplam puanları arasındaki ilişki

KADÖ toplam	AHDÖ toplam	
	r	p*
	-0,218**	<0,001

**Correlation is significant at the 0,01 level (2-tailed)

*Spearman korelasyon analizi

4. Tartışma

Sağlık profesyonellerinin en önemli rolleri olan etkili ve kaliteli sağlık hizmeti sunabilmeleri için en üst düzeyde Kültürel ve Ahlaki duyarlılığa sahip olmaları gerekmektedir. Bu çalışmada öğrencilerin Kültürlerarası Duyarlılık puan ortalamaları $91,41 \pm 9,08$ olup, kültürlerarası duyarlılıkları yüksektir. Benzer ölçek ile yapılan çalışmalar yer almakta olup, sağlık programından okuyan öğrencilerin kültürlerarası duyarlılıklarının yüksek (Delibaş ve ark., 2020), hemşirelik öğrencileri ile yapılan üç farklı çalışmada ve meslek yüksek okulu öğrencileri yapılan bir çalışmada da kültürlerarası duyarlılıklarının oldukça iyi düzeyde olduğu (Bilgiç ve Şahin, 2019; Bulduk ve ark., 2017; Durgun ve ark., 2019; Karasu ve ark., 2022) belirlenmiştir. Çalışmamızda yer alan öğrencilerin Kültürlerarası Duyarlılık düzeylerinin sağlık programı, hemşirelik ve meslek yüksek okulu öğrencileri ile örtüştüğünü söyleyebiliriz. Aynı ölçek kullanılarak Avrupa’da dört farklı ülkeden hemşirelik öğrencisi ile yapılan çalışmada öğrencilerin kültürlerarası duyarlılıklarının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir (Sagarra-Romero ve ark., 2024). Japon hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmada ise kültürlerarası duyarlılık düzeyinin kısmen daha düşük olduğu (79.88 ± 8.47), uluslararası hemşirelik dersleri aldıktan sonra ise önemli ölçüde arttığı belirlenmiştir (Hua ve ark., 2023). Çalışmamızda öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin yüksek olması olumlu olarak değerlendirilmiş ve sağlık sistemindeki farklı kültürel özellikteki hasta ve sağlıklı bireylere hizmet sunumunda daha etkin rol alabileceklerini düşündürmüştür.

Konuşabilme ve anlayabilme düzeyinde yabancı dil bilen öğrencilerin Kültürlerarası Duyarlılık düzeyleri, bilmeyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek saptanmıştır. Delibaş ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında da yabancı dil bilgisi arttıkça Kültürlerarası Duyarlılık puanlarının arttığı ve yabancı dil bilenler ve bilmeyenler arasında önemli farklılık olduğu vurgulanmıştır. Bu çalışmada eğitim, turistik seyahat, farklı ülkede yaşama gibi çeşitli nedenlerle başka kültürdeki insanlarla bir arada olma fırsatı olan, başka ülkelere arkadaşları olan, farklı kültürdeki insanların kültürüne özen gösteren, aldıkları eğitim sırasında mesleğe bakış açısı olumlu yönde değişen ve mezuniyet sonrası yurtdışında çalışmaya istekli öğrencilerin kültürlerarası duyarlılıkları daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bulgularımız genel olarak literatürdeki bulgularla benzerlik göstermektedir. Benzer bir araştırmada başka kültürlerle etkileşimde bulunan, yabancı dil bilen ve diğer kültürlerle etkileşimi olumlu olarak algılayan öğrencilerin Kültürlerarası Duyarlılık düzeyi daha yüksek olarak saptanmıştır (Öğüt ve Okuyan, 2018). Karadağ ve Bakan’ın (2018) çalışmasında farklı kültürden hastaya bakım verirken sorun yaşamayan, kültürlerarası hemşirelik kavramını bilen ve bu konuda ilgisi olan öğrencilerin Kültürlerarası Duyarlılıklarını daha yüksek olarak belirlemiştir. Sağlık bilimleri öğrencileri ile yapılan bir diğer çalışmada eğitimleri süresince mesleklerine ilişkin görüşleri pozitif yönde değişenlerin, kız öğrencilerin, yabancı dil bilenlerin, farklı kültürden insanlarla etkileşimi olanların ve yurt dışı öğrenci değişim programlarına katılmak isteyenlerin kültürel duyarlılıklarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Aslan ve ark., 2019). Gordon ve Mwavita (2018) öğrencilerin kültürlerarası duyarlılıklarının cinsiyet, yaş, etnik köken, lisans sınıflandırması veya alınan ders sayısına göre önemli ölçüde farklı olmadığını; öğrencilerin yurtdışına seyahat etme, yurt dışında bir eğitime katılma ve öğrencinin katıldığı etkinlik sayısına göre önemli ölçüde farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurmak farklı kültürlerle karşı olumlu tutum ve duyguların geliştirilmesine olumlu katkıda bulunmaktadır (Aslan ve ark., 2019; Karasu ve ark., 2022; Roh, 2014).

Bu çalışmada öğrencilerin Ahlaki Duyarlılık düzeylerinin yüksek seviyede olduğu belirlenmiştir. Literatürde öğrenciler ile yapılan diğer çalışmalarda yüksek düzeyde belirleyenler (Gürdoğan ve ark., 2018; Yıldız ve Kaşıkçı, 2023; Dalcalı ve Şendir, 2016) ve orta düzeyde (Akça ve ark., 2017; Solmaz ve Alparslan, 2023) olduğunu bildiren çalışmalar yer almaktadır. Farklı kültürlerde ölçeğin farklı versiyonları ile yapılan çalışmalarda; İran'da hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılıklarının orta düzeyde olduğu (Borhani ve ark., 2016; Kohansal ve ark., 2018), Kore'deki hemşirelik öğrencilerinin ise nispeten düşük olduğu (Ahn ve Yeom, 2014) bildirilmiştir.

Ahlaki duyarlılık bireylerin kültürü, cinsiyeti, eğitim düzeyi, dil, din, ırk, deneyim ve yetiştirilme tarzı gibi çeşitli faktörlerden etkilenmektedir (Gürdoğan ve ark., 2018). Çalışmamızda yalnızca kadın cinsiyette olanların erkek cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde Ahlaki Duyarlılıklarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Hemşirelik öğrencileri ile yapılan benzer iki çalışmada cinsiyete göre ahlaki duyarlılık düzeyinin değişmediği (Baykara ve ark., 2019; Gürdoğan ve ark., 2018) belirlenmiştir. Zengin ve Hasgöl'ün (2019) evde hasta bakım öğrencileri ile yaptıkları çalışmada cinsiyete göre Ahlaki Duyarlılık Ölçeği toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamakla beraber erkeklerin puan ortalamaları kadınlara göre daha yüksektir. Yüksek ahlaki duyarlılık puan ortalaması ise düşük ahlaki duyarlılığı göstermektedir. Bulgularımız bu sonuç ile kısmen örtüşmektedir. Bu sonucun Türk toplumunda kadına yüklenen sorumluluklardan kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Çalışmamızda öğrencilerin yabancı dil bilme, başka ülkeden arkadaşının olması, yabancı uyruklu hastaya bakım verme, yurt dışı çalışma deneyimi gibi diğer özelliklerine göre Ahlaki Duyarlılıklarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Literatürde benzer bir araştırmaya ulaşamamış olup, cinsiyetin ahlaki duyarlılık üzerindeki etkileri konusunda net bir şey söylemek için daha fazla çalışmaya gereksinim duyulmaktadır.

Çalışmamızda sağlık bilimleri öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık düzeyi arttıkça Ahlaki Duyarlılık düzeylerinin de arttığı belirlenmiştir. Literatürde hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve empati düzeyleri arasında anlamlı ilişki (Yurttaş ve Aras, 2020); ahlaki duyarlılık ve eleştirel düşünme tutumları arasında anlamlı ilişki (Yıldız ve Kaşıkçı, 2023); kültürlerarası duyarlılık ve etnosentrizm düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı (Karasu ve ark., 2022) ilişki olduğunu belirleyen çalışmalar yer almakla birlikte kültürlerarası duyarlılık ve ahlaki duyarlılık düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen benzer bir çalışmaya ulaşamamıştır. Bu anlamda bulgularımız literatüre katkı sağlamaktadır.

5. Sonuç ve Öneriler

Çalışmamızda sağlık bilimleri fakültesinde okuyan öğrencilerin kültürlerarası duyarlılıklarının yüksek ve ahlaki duyarlılıklarının iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin yabancı bir dil bilmesi, farklı ülkelerden arkadaşlarının olması ve farklı kültürlerden kişilerle bir arada olacağı fırsatlar yakalaması kültürlerarası duyarlılıklarını yükseltmektedir. Sağlık bilimleri öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıklarını geliştirmelerine ve gelecekte her hastaya kültürel olarak uygun bakım vermelerine yardımcı olmak için yabancı dil öğrenmeleri ve farklı kültürden insanlarla bir arada bulunmaları konusunda desteklenmesi, başka kültürden bireylerle bir arada olmalarını sağlayacak programları, konferans ve seminerlere katılım konusunda cesaretlendirilmesi, eğitim müfredatlarına kültürlerarası duyarlılıklarını artıracak derslerin eklenmesi önerilmektedir. Böylece kültürlerarası duyarlılıkları artan öğrencilerin aynı zamanda ahlaki duyarlılıkları da olumlu yönde katkı sağlayacaktır. Ayrıca sağlık bilimleri üniversitelerinin öğrencileri değişim programlarına katılmaları konusunda teşvik etmesi, iş birliği yaparak diğer kültürleri tanıma fırsatlarını sağlaması kültürlerarası duyarlılığın gelişmesi bakımından oldukça önemlidir.

Finansal Destek

Bu araştırma, kamu, ticari veya kar amacı gütmeyen sektörlerdeki herhangi bir fon kuruluşundan bir hibe almamıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Etik Beyanı

Bu çalışmanın yürütülmesinde ve yazılmasında bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, kullanılan tüm kaynaklara usulüne uygun olarak atıfta bulunduğumu beyan ederim.

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır Karar Tarihi: 21.04.2022 Karar Sayısı: 2022-159

Yazar Katkıları: İlk yazar %100

Çalışma konsepti ve tasarımı: MU; **Veri Toplama:** MU; **Veri Analizi:** MU; **Yorumlama:** MU; **Makale Yazma:** MU; **Makale eleştirel revizyonu:** MU.

Değerlendirme: Çift taraflı kör hakemlik.

İntihal Denetimi: Yapıldı –intihal.net

Etik Bildirim: hemarge@gmail.com

Financial Support

This research has not received a grant from any funding organisation in the public, commercial or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

No conflict of interest has been declared by the authors.

Ethical Consideration

I declare that I have complied with scientific and ethical principles in conducting and writing this study and that I have duly cited all the sources used.

University of Health Sciences Gülhane Scientific Research Ethics Committee Approval has been received. Decision Date: 21.04.2022 Decision Number: 2022-159

Authorship Contributions: First author 100%

Study concept and design: MU; **Data Collection:** MU; **Data Analysis:** MU; **Interpretation:** MU; **Manuscript Writing:** MU; **Critical revision of manuscript:** MU.

Evaluation: Double-blind peer review

Similarity Screening: Done –intihal.net

Ethical Statement: hemarge@gmail.com

Kaynaklar

- Ahn, S. H., & Yeom, H. A. (2014). Moral sensitivity and critical thinking disposition of nursing students in Korea. *International Journal of Nursing Practice*, 20(5), 482-489.
- Akça, N. K., Şimşek, N., Arslan, D. E., Şentürk, S., & Akça, D. (2017). Moral sensitivity among senior nursing students in Turkey. *International Journal of Caring Sciences*, 10(2), 1031-1039.
- Amiri, E., Ebrahimi, H., Vahidi, M., Asghari Jafarabadi, M., & Namdar Areshtanab, H. (2019). Relationship between nurses' moral sensitivity and the quality of care. *Nursing Ethics*, 26(4), 1265-1273.
- Aslan, G. K., Kartal, A., Turan, T., Yiğitoğlu, G. T., & Kayan, S. (2019). Sağlıkla ilgili bölümlerde okuyan üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıkları ve ilişkili bazı faktörler. *Flornance Nightingale Journal of Nursing*, 27(2), 188-200.
- Baykara, Z. G., Gündüz, C. S., & Eyüboğlu, G. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılıklarının profesyonellik tutum düzeylerine etkisi. *Çukurova Medical Journal*, 44(3), 712-722.
- Bilgiç, Ş., & Şahin, İ. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve etnik merkezilik düzeyleri. *SDÜ Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(3), 230-236.
- Borhani, F., Abbaszadeh, A., & Hoseinabadi-Farahani, M. J. (2016). Moral sensitivity and its dimensions in Iranian nursing students. *Journal of Medical Ethics and History of Medicine*, 9, 19.
- Budak, F., & Karasu, F. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık algıları ve klinik liderlik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Healthcare Management and Leadership*, 1, 15-27.
- Bulduk, S., Tosun, H., & Ardic, E. (2011). Türkçe kültürlerarası duyarlılık ölçeğinin hemşirelik öğrencilerinde ölçümsel özellikleri. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics*, 19(1), 25-31.
- Bulduk, S., Usta, E., & Dinçer, Y. (2017). Kültürlerarası duyarlılık ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi: Bir sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu örneği. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 73-77.
- Chaddha, R., & Agrawal, G. (2023). Ethics and morality. *Indian Journal of Orthopaedics*, 57(11), 1707-1713.
- Dalcalı, B. K., & Şendir, M. (2016). Hemşirelerin kişisel değerleri ile etik duyarlılıkları arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 24(1), 1-9.
- Delibaş, L., Dürmüş, G., Bilir, İ., Ekren, A., & Çelikli, S. (2020). Sağlık programlarında öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık ve etnik merkezilik düzeyleri. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 8(1), 1-14.
- Dinç, L. (2009). Hemşirelik hizmetlerinde etik yükümlülükler. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 40, 113-119.
- Durgun, H., Uzunsoy, E., Tümer, A., & Huysuz, K. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıkları ile dünya vatandaşlığı için karakter ve değerler algıları. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 87-95.
- Gordon, S. R., & Mwavita, M. (2018). Evaluating the international dimension in an undergraduate curriculum by assessing students' intercultural sensitivity. *Studies in Educational Evaluation*, 59, 76-83.
- Gürdoğan, E. P., Aksoy, B., & Kınıcı, E. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeyleri ve mesleki değerler ile ilişkisi. *Journal of Health and Nursing Management*, 5(3), 147-154.
- Hua, J., Kondo, A., & Moross, J. (2023). Enhancing intercultural sensitivity in Japanese nursing students through international online nursing courses: a quasi-experimental study. *Nurse Education Today*, 128, 105870.
- Karadağ Arlı, Ş., & Bakan, A. B. (2018). Cerrahi hemşirelerde kültürlerarası merhamet ve kültürlerarası duyarlılığı etkileyen faktörler. *STED*, 27(4), 277-283.
- Karasu, F., Polat, F., & Okuyan, C. (2022). The determination of intercultural sensitivity and ethnocentrism levels among nurses and nursing students: A border city, Turkey. *Perspectives in Psychiatric Care*, 58, 314-322.
- Kaya, Y., Arslan, S., Erbaş, A., Yaşar, B. N., & Küçükkeleş, G. E. (2021). The effect of ethnocentrism and moral sensitivity on intercultural sensitivity in nursing students, descriptive cross-sectional research study. *Nurse Education Today*, 100, 104867.

- Kim, W. J., & Park, J. H. (2019). The effects of debate-based ethics education on the moral sensitivity and judgment of nursing students: A quasi-experimental study. *Nurse Education Today*, 83, 104200.
- Kohansal, Z., Avaznejad, N., Bagherian, B., & Jahanpour, F. (2018). Evaluation of moral sensitivity in nursing students of Bushehr University of Medical Sciences in 2016. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine*, 11, 242-252.
- Kurt, D. (2021). Hemşirelik öğrencilerinde mahremiyet bilinci ve etik duyarlılık. *Türkiye Biyoetik Dergisi*, 8(3), 144-153.
- Lee, H. L., Huang, S. H., & Huang, C. M. (2017). Evaluating the effect of three teaching strategies on student nurses' moral sensitivity. *Nursing Ethics*, 24(6), 732-743.
- Lucza, L., Martos, T., Sallay, V., Simon, T., Weiland, A., Vermeir, P., & Csabai, M. (2024). Profiles of intercultural sensitivity of healthcare students: a person-centred approach. *International Journal of Medical Education*, 15, 113-123.
- Lützen, K., Dahlqvist, V., Eriksson, S., & Norberg, A. (2006). Developing the concept of moral sensitivity in health care practice. *Nursing Ethics*, 13(2), 187-196.
- Meydanlıoğlu, A., Arıkan, F., & Gozum, S. (2015). Cultural sensitivity levels of university students receiving education in health disciplines. *Advances in Health Science Education*, 20, 1195-1204.
- Milliken, A. (2018). Nurse ethical sensitivity: An integrative review. *Nursing Ethics*, 25(3), 278-303.
- Öğüt, N., & Olkun, E. O. (2018). Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyi: Selçuk Üniversitesi örneği. *Selçuk İletişim*, 11(2), 54-73.
- Özcan, H., Elkoca, A., & Baykan, N. (2023). Ebelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri. *Kadın Sağlığı ve Hemşireliği Dergisi*, 9(3), 162-172.
- Özkan, M., & Adana, F. (2023). Intercultural and ethical sensitivity levels of healthcare professionals and related factors. *Florence Nightingale Journal of Nursing*, 31(1), 11-17.
- Roh, S. Z. (2014). A study on the factors affecting the intercultural sensitivity of middle and high school students in Korea. *Advanced Science and Technology Letters*, 47, 266-269.
- Sagarra-Romero, L., Ramón-Arhués, E., Huércanos-Esparza, I., Kalkan, I., Kömürçü, N., Vanceulebroeck, V., ... Antón-Solanas, I. (2024). Cultural competence of undergraduate student nurses: a multicenter study. *Revista Latino-Americana de Enfermagem*, 32, e4230.
- Solmaz, E., & Alparslan, Ö. (2023). Ahlaki duyarlılığın eleştirel düşünme becerisi üzerine etkisi: Ebelik öğrencileri örneği. *Artuklu International Journal of Health Sciences*, 3(2), 159-166.
- Tosun, H. (2018). Ahlaki duyarlılık anketi (ADA): Türkçe geçerlik ve güvenirlik uyarlaması. *Journal of Contemporary Medicine*, 8(4), 316-321.
- Yıldız, G. N., & Kaşıkçı, M. K. (2023). Klinik uygulamaya çıkan hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılıkları ve eleştirel düşünme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *ISPEC International Journal of Social Sciences & Humanities*, 7(3), 683-702.
- Yıldırım, K., & Çağlayan, S. (2020). Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık algıları. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 50, 77-103.
- Yurttaş, A., & Aras, G. N. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıkları ile empati düzeyleri arasındaki ilişki. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(3), 117-125.
- Zhang, X., & Zhou, M. (2019). Interventions to promote learners' intercultural competence: A meta-analysis. *International Journal of Intercultural Relations*, 71, 31-47.
- Zengin, O., & Hasgöl, E. (2019). Evde hasta bakım programı öğrencilerinin etik duyarlılıkları ve hasta hakları bilgi düzeyleri üzerine bir araştırma. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 19(1), 44-53.